

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА V

БРОЈ 5

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

THE SASA LIBRARY FORUM

YEAR V

VOLUME 5

Accepted on December 27th 2016, at the 10th meeting of the SASA Department of
Language and Literature, following the reviews of academician
Nada Milošević-Dorđević and academician *Predrag Piper*

Editor-in-chief
academician
MIRO VUKSANOVIĆ

BELGRADE
2017

ISSN 2335-0121

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА V

БРОЈ 5

Примљено на X скупу Одељења језика и књижевности
од 27. децембра 2016. године, на основу рецензија академика
Нане Милошевић-Ђорђевић и академика *Предрага Пийера*

Уредник
академик
МИРО ВУКСАНОВИЋ

БЕОГРАД
2017

© Српска академија наука и уметности, 2017

Трибина Библиотеке САНУ основана је да приказује јавности нове књиге чланова САНУ, нова издања САНУ и њених института, из свих области наука и уметности. Први уредник Трибине био је академик Никша Стипчевић, управник Библиотеке САНУ од 1991. до 2011. године. Од октобра 2011. године уредник Трибине је академик Миро Вуксановић, управник Библиотеке САНУ.

Годишњак *Трибина Библиотеке САНУ* покренут је 2013. године. У првом броју донет је целовит преглед приказаних књига у Салону САНУ од 1991. до јуна 2011. године, а потом, у хронолошком низу, текстови казани на Трибини од новембра 2011. до краја 2012. године. У другом броју штампани су текстови са Трибине из 2013. године. У трећем броју објављени су текстови са Трибине из 2014. године. У четвртном броју су текстови са Трибине из 2015. године.

Прилози се објављују без измена. Дати су наслови где их није било на саопштењима.

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ
19. I 2016 – 13. XII 2016.

Уредник
академик Миро Вуксановић

Стручни сарадник
Стасја Церовић

САДРЖАЈ

<i>Plasma electronics : applications in microelectronic device fabrication / Toshiaki Makabe, Zoran Lj. Petrović</i>	11
<i>ΠΕΡΙΒΟΛΟΣ. Књ. 1–2, Зборник у часопису Мирјане Живојиновић / уредници Бојан Миљковић, Дејан Целебујић</i>	29
<i>Сенјандрејски зборник. [Књ. 1–4] / уредници Дејан Медаковић, Динко Давидов</i>	41
<i>Дејинињсџиво / Динко Давидов</i>	41
<i>Научно наслеђе Радомира Д. Лукића : зборник радова са научној скупи одржаној 11–12. децембра 2014. / уредници Данило Басија, Сима Аврамовић</i>	51
<i>Фази линџисџика / Милорад Радовановић</i>	65
<i>Најџисџи исџоријске садржине у зидном сликарсџиву. Том 1, XII–XIII век / Гојко Субојић, Бојан Миљковић, Ирена Шџадијер, Ида Тоџи</i>	81
<i>Моћ и џревласџи : Тукидидова џолиџичка мисао / Косџија Чавошки</i>	93
<i>Оџашевџић / [џексџиови] Ирина Субојић, Бранислав Димџиријевић, Јован Чекић</i>	105
<i>Три џоеме / Маџија Бећковић</i>	119

Дан Библиоџеке САНУ џосвећен Вуку Сџефановићу Караџићу	137
Вук Сџефановић Караџић : (1787–1864–2014) / уредник Нада Милошевић-Ђорђевић	137
Светиџи Ђирило и Меџодије и словенско џисано наслеђе : 863-2013 / [уредници Јованка Радић, Викџџор Савић]	157
Образовање : развојни џџџенџијал Србије : зборник радова са научноџ скуџа одржаноџ 23. и 24. новембра 2012. џодине / уредник Александар Косџић	169
Двесџа џодина од рођења Јосифа Панчића / уредник Владимир Сџевановић	183
Флора бриофџија Србије. [Књ.] 1, Тресеџнице (Sphagnophyta) / Марко Сабовљевић ; уредник Владимир Сџевановић	183
Ономасџика ценџралноџ Косова / Милеџа Букумирић ; џлавни уредник Александар Лома	207
Ономаџолошки џрилози. [Књ.] 22 / џлавни уредник Александар Лома	207
Први балкански раџи 1912–1913 : исџоријски џроцеси и џроблеми у свеџлосџи сџџџодинишњеџ искусџва / уредник Михаило Војводић	225
Глас Одељења исџоријских наука САНУ (џосвећен академику Владимиру Сџџџанчевићу) / уредник Љубомир Максимовић	225
Зборник радова у часџ академику Десанки Ковачевић Коџић / џлавни уредник Рајко Кузмановић	240
Докџџор Владан Ђорђевић : џедесеџџодинишња књижевноџа рада : 1860 – 25. фебруар – 1910 / Војислав М. Субџић	252
Прилози за исџорију хемаџологије у Србији / Радоје Чоловић, Милица Чоловић, Наџџашиа Чоловић	252

<i>На крају њуџа / Дејан Десџић ; уредник Милан Лојаница</i>	<i>273</i>
<i>Унајређење села у брдско-џланинским џодручјима Србије / уредник Драјан Шкорић</i>	<i>291</i>
<i>Унајређење џчеларсџива у Србији / уредник Драјан Шкорић</i>	<i>291</i>
<i>Образовање за модерну џољојривреду : зборник радова са научној скуја, Шабац, 27. мај 2016. Година / уредник Драјан Шкорић</i>	<i>291</i>
<i>Академске беседе. Књ. 1 / уредник Миро Вуксановић</i>	<i>310</i>
<i>Прејиска Лодовика Бекаделија, надбискуја дубровачкој (1555–1560) / Снежана Милинковић, Никша Сџијичевић ; уредник Слободан Грубачић</i>	<i>315</i>
<i>Зборник Инсџијџуџа за срџски језик САНУ. [Књ.] 3, Срџски језик и акџуелна џијџања језичкој џланирања / уређивачки одбор Иван Клајн, Предрај Пџијер, Срејџо Танасић ; џлавни уредник Срејџо Танасић</i>	<i>329</i>
<i>Именик ауџора, уредника и џоворника</i>	<i>352</i>

Зборник Института за српски језик САНУ. [Књ.] 3, Српски језик и актуелна питања језичког планирања / уређивачки одбор Иван Клајн, Предраг Пипер, Срето Танасић ; главни уредник Срето Танасић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2016

Говорили: академик Предраг Пипер
проф. др Вељко Брборић
проф. др Срето Танасић

У Београду, уторак 13. децембар 2016. у 13 часова

НА КРАЈУ ГОДИНЕ

Отварам двадесет и другу, последњу у овој години, Трибину Библиотеке САНУ. Приказаћемо *Зборник Института за српски језик*, трећи по реду, с темом „Српски језик и актуелна питања језичког планирања“. Говориће академик Предраг Пипер и професори Вељко Брборић и Срето Танасић, уредник зборника, доскорашњи директор Института, где је издавачку делатност и број младих научника увећао.

Прилика је да поднесемо кратак преглед рада Трибине у 2016. Одабрали смо и на скуповима у Свечаној сали приказали тридесет и три издања САНУ, њених чланова и института. Тај збир чини четрнаест књига и деветнаест научних зборника из различитих области наука и уметности.

У овој години, на Трибини, било је седамдесет и пет учесника, а неки су се јављали више него једном. Говорили су академици Владимир С. Костић, Нинослав Стојадиновић, Зоран Љ. Петровић, Љубомир Максимовић, Мирјана Живојиновић, Душица Лечић Тошевски, Динко

Давидов, Коста Чавошки, Данило Н. Баста, Јасмина Грковић-Мејџор, Предраг Пипер, Милорад Радовановић, Гојко Суботић, Љубомир Симовић, Душан Оташевић, Матија Бећковић, Нада Милошевић Ђорђевић, Марко Анђелковић, Владимир Стевановић, Александар Лома, Михаило Војводић, Момчило Спремић, Владимир Стојанчевић (писмом), Десанка Ковачевић Којић, Радоје Чоловић, Дејан Деспих, Драган Шкорић, дописни чланови Миодраг Марковић, Александар Костић, Радмила Петановић, Злата Бојовић, Слободан Грубачић, академик АНУРС Слободан Реметић, професори универзитета Бранислав Тодић, Слободан Антонић, Јерко Денегри, Јован Делић, Стојан Ђорђевић, Бошко Сувајдић, Ирена Шпадијер, Иван Ивић, Ана Пешикан, Марко Сабовљевић, Душан Иванић, Недељко Радловић, Александар Раствојић, Соња Маринковић, Душан Ковачевић, Љубиша Станисављевић, Зорица Васиљевић, Снежана Милинковић, Вељко Брборић, Срето Танасић, доктори наука Саша Дујко, Дејан Целебџић, Виктор Савић, Јованка Радић, Љубодрог П. Ристић, Срђан Рудић, Катарина Томашевић.

Имена су наведена према реду трибина, од јануара до децембра, а ако је неко случајно изостављен, његово име ће бити у регистру петог по реду годишњака *Трибина Библиотеке САНУ*, где се штампају сва саопштења и уводне речи уредника коме су највише помагали Стасја Церовић, стручни сарадник Трибине, Данка Кужељ, Драгослав Боро и други.

На Трибини смо имали две хиљаде и четири стотине посетилаца, више од стотину у просеку, што је знак поверења књизи у времену кад је она скрајнута. Са посебним задовољством истичем да су редовно Трибини присуствовали наш ранији председник академик Никола Хајдин и академик Десанка Ковачевић Којић. Радозналост је важна помоћ дугом животу.

Председник САНУ академик Костић је врло често указивао на значај Трибине као места где се афирмишу издања која заслужују већу пажњу и на другим местима, уз бољи пласман у књижарама и на сајмовима књига. Било би нам драже да је оглашавање у медијима чешће, мада су конференције за штампу постале редован посао с добрим одзивом.

Имали смо, дакле, двадесет и један стручни скуп, сваки успешан, а сигуран сам да ће такав бити и данашњи – двадесет и други. На почетку говори академик Предраг Пипер, који је с академиком Надом Милошевић Ђорђевић и стални посетилац и стални рецензент годишњака Трибине Библиотеке САНУ.

(Реч уредника Трибине)

М. В.

ПРЕДРАГ ПИПЕР

*СРПСКИ ЈЕЗИК И АКТУЕЛНА ПИТАЊА
ЈЕЗИЧКОГ ПЛАНИРАЊА – ПРИКАЗ*

Одељење језика и књижевности САНУ иницирало је, а затим у сарадњи са Институтом за српски језик САНУ, Одбором за стандардизацију српског језика, Матицом српском и Фондом „Ђорђе Зечевић“ за неговање и унапређивање ћирилице организовало и сукцесивно одржало два научна скупа „Српски језик и актуелна питања језичке политике“ и „Српски језик и актуелна питања језичког планирања“. Реферати са оба скупа објављени су у зборницима. Први зборник (2014) био је представљен на Трибини Библиотеке САНУ, а на овој Трибини представља се зборник *Српски језик и актуелна питања језичког планирања*, објављен као посебна, трећа свеска *Зборника Института за српски језик САНУ*. У њему су објављени реферати с научног скупа одржаног под тим називом у САНУ 28. октобра 2015. године, на којем је учествовало осамнаест референата из Србије, Црне Горе, Хрватске и Републике Српске.

Као што је у наслову тога зборника истакнуто, он се одликује, пре свега, актуелношћу проблематике која се у њему разматра јер у области планирања рада на проучавању српског језика постоји више отворених питања која траже да буду тачно идентификована и размотрена како би се могло приступити њиховом најбољем могућем решавању.

Друго, тај зборник се одликује релевантношћу свог предмета јер, као и у другим наукама, добро промишљено планирање је и у лингвистици услов успешности научног рада, поготову када је реч о планирању дугорочног рада већег броја установа и истраживача.

Иако је језичко планирање¹ (в. Radovanović 2004; Радовановић 2014) релативно прозиран термин, то само по себи није довољно за правилно разумевања његовог садржаја. Зато неће бити излишно да се и овом приликом, пре свега, истакне да језичко планирање, као широко прихваћен термин за планирање лингвистичких истраживања и институционалних мера у вези с језиком, означава делатности на утврђивању циљева, програма, материјалне и кадровске основе за рад на језику као и планова за остваривање конкретних задатака.

¹ Milorad Radovanović. *Planiranje jezika i drugi spisi*. Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2004; Милорад Радовановић. „Планирање језика данас (подсетник)“, *Зборник Института за српски језик САНУ. II. Српски језик и актуелна питања језичке политике*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2014: 25–37.

Језичко планирање је окренуто будућности, као и лингвистичко пројектовање, стратегија проучавања језика и језичка политика, због чега реализација језичког планирања зависи од већег броја променљивих величина и укључује елементе предвиђања, иако језичко планирање у ужем смислу значи активан однос према предмету, а предвиђање, које често и претходи планирању, представља у основи пасиван однос према предмету.

Носиоци језичког планирања јесу, и треба да буду, пре свега научне установе за лингвистичка истраживања у сарадњи са надлежним државним институцијама, посебно због финансијских и кадровских ресурса, као и због стратегије лингвистичких истраживања, за шта је одговорна, пре свега, држава. Укратко, утврђивањем и спровођењем стратегије језичке политике бави се, пре свега, држава, у сарадњи са науком, а језичким планирањем се бави, или би требало да се бави, пре свега, наука, у сарадњи са државом.

Развој српског као и сваког другог књижевног језика остварује се делом спонтано, а делом планирано. Отклони у једну или у другу страну, по правилу, нису добри за складан развој књижевног језика. За разлику од књижевног језика, дијалекти се, као што је познато, развијају спонтано, али се проучавање дијалеката не сме препустити случају и спонтаности, него оно такође мора бити и јесте предмет планирања.

Стварање и неговање књижевног језика увек је мање или више видљиво повезано са планирањем. Данас, као по аналогiji са неолибералним моделом у економији, који се често захтева од тзв. земаља у транзицији ради њиховог одвраћања од елемената планске привреде, у Србији се повремено у медијима и на блогловима појављују захтеви који личе на некакву „неолибералну лингвистику“ и социјални дарвинизам. Према њима и књижевни језик треба препустити потпуно спонтаном развоју, а не неговању и нормирању. Спонтаност је, наравно, важна одлика језичког развоја, али књижевни језик, као део културе, захтева култивисање, а тога нема без планирања. Спонтаност и планска усмереност књижевнојезичког развоја морају бити у добро одваганом односу, за шта су одговорни како лингвистички нормативисти тако и сви који говоре и пишу на књижевном језику.

Зборник *Српски језик и актуелна питања језичког планирања* садржи радове који се односе на неколико кругова ужих предметних области. У првом раду „Српски језик као предмет језичког планирања“ (стр. 9–19) разматрају се важнија општа питања језичког планирања и специфичности језичког планирања у Србији друге деценије 21. века у ситуацији када држава нема стратегију језичке политике нити води језичку политику на неки други начин, док је у другом делу тог рефе-

рата предмет пажње проблем утврђивања приоритета у језичком планирању, који се разматра на примеру статуса *Речника српскохрватској књижевној и народној језика САНУ*. У закључку се истиче да би требало наставити и довршити рад на великом речнику српскохрватског језика не мењајући његов наслов (разлози за и против тог решења су у раду подробно размотрени), али да најужи приоритет савремене српске лексикографије треба да буде развијање корпусне лингвистике, електронске лексикографије, термилошких речника, различитих специјалних речника (нпр. акценатски, морфемски, синтаксички, граматички и др.), као и израда софтвера за српски језик, те да би основни део кадрова и средстава ваљало усмерити на нове лексикографске описе српског језика.

Два рада у зборнику имају за предмет општа питања језичког планирања у двава важним областима науке о српском језику. То су радови Слободана Реметића „Српска дијалектологија данас и сутра“ (стр. 25–35) и Виктора Савића „Свеобухватни задаци пред проучаваоцима српскословенског језика“ (стр. 187–203). У тим радовима дата је широка слика важних, али често и хитних задатака науке о српском језику.

Посебну пажњу учесника симпозијума привукла су питања планирања у области лексикологије и лексикографије. То се разматра у радовима Рајне Драгићевић „О речима године и лексичком планирању српског језика“ (стр. 137–147), Милоша Ковачевића „О нормативном статусу синонимних и блискозначних твореница у српском језику“ (стр. 61–83), Милорада Дешића „Српски стандардни акценат и новија лексика“ (стр. 147–153) и Душка Витаса „Инфраструктура за изучавање и обраду српског језика“ (стр. 115–131).

Актуелношћу предмета се посебно издвајају радови о медијским аспектима језичког планирања Раде Стијовић „Књижевнојезичка норма и медији“ (стр. 131–137) и Марине Николић „Језичко планирање и интернет“ (стр. 177–187). У првом је, пре свега на добро одабраним примерима дневних листова, показан значај језичких рубрика у њима за неговање књижевнојезичке норме и говорне културе, а у другом су представљене широке могућности које у истој области пружају интернет странице специјализоване за давање одговора на конкретна питања из тих области.

И планирање издавачке делатности се такође види као важан сегмент савременог језичког планирања, о о чему се говори у радовима Срете Танасића „Планирање издавачке дјелатности“ (стр. 53–61), Милорада Радовановића „Поново о издавању Целокупних дела Павла Ивића“ (стр. 19–25), Мате Пижурице, „Лингвистички пројекти Мати-

це српске“ (стр. 35–41), Ђорђа Оташевића „Планирање и српска лексикографија“ (стр. 153–163) те Владана Јовановића „Савремена српска терминологија и термилошка лексикографија“ (стр. 163–177).

Планирање издавачке делатности у области науке о језику у Србији готово да не постоји осим што се путем вредновања лингвистичких часописа, у мери у којој је то вредновање добро постављено, настоји дати подршка издавању квалитетнијих часописа. То је ипак далеко од оптималног профилисања српске лингвистичке периодике.

Најзад, пажњи нису измакли и неки изузетно актуелни социолингвистички аспекти језичког планирања, који су предмет радова Милорада Пуповца „Језично планирање данас и питања језичног планирања језика Срба у Хрватској“ (стр. 41–53), Јелице Стојановић „Данашња питања, проблеми и задаци србистике у Црној Гори и могућности језичког планирања“ (стр. 83–95), Радивоја Младеновића „Проучавање српске језичке баштине Косова и Метохије“ (стр. 95–) и Митре Рељић „Најновији узроци и показатељи урушавања идентитета и интегритета српског језика на Косову и Метохији“ (стр. 105–105).

Као што радови објављени у овом зборнику убедљиво показују, предмет језичког планирања могу и треба да буду сви аспекти језичких структура и функција (првенствено они који спадају у нормирање, стандардизацију и кодификацију), али и друштвени услови функционисања језика, какви су, на пример, оличени у језичком законодавству и образовању, посебно образовању наставника језика и истраживача у тој области, односно предмет језичког планирања могу и треба да буду сви видови проучавања језика и организованог рада на њему.

Планирање даљег развоја нормативне науке о српском језику: фонетике, фонологије и акцентологије српског језика, његове морфологије, дериватологије, лексикологије и лексикографије, графије и ортографије српског језика, као и планирање даљег развоја нормативне стилистике српског језика, представља главни циљ језичког планирања у Србији.

У најтешњој вези с претходно реченим јесте планирање рада у области наставе српског језика на различитим нивоима образовања, било наставе српског као матерњег језика, било српског као нематерњег језика средине и шире друштвене заједнице, јер, да би једна земља складно функционисала, сви њени грађани треба да без тешкоћа и отпора активно владају језиком већине становништва, као кохезионим фактором друштва, и да га активно користе у комуникацији која није једнонационална, али и језичка већина треба да омогућава развој мањинских језика, према степену њихове заступљености и у складу са објективним друштвеним потребама за њиховим коришћењем.

У Србији се језичко планирање односи и на планирање у подстицању развоја српског језика изван Србије као и на планирање уџбеничке и сваке друге научне и стручне подршке говорним представницима српског језика у суседству Србије и у српској дијаспори.

Постоје и друге важне области језичког планирања у Републици Србији, које се на том научном скупу, и касније у зборнику, нису могле подробније размотрити, нпр. планирање пројекатских истраживања, планирање кадровског континуитета, праћења резултата планираних послова, улога лингвистичких друштава и асоцијација у језичком планирању и друго.

У закључном саопштењу посебно је истакнуто да постоје бројна питања у области језичког планирања у Републици Србији, која треба решавати у добро усклађеној међусобној сарадњи просветних, научних и установа за културу које се баве српским језиком, с једне стране, као и њиховој сарадњи с надлежним министарствима и националним саветима, с друге, те да би научне скупове посвећене актуелним питањима српског језика требало одржавати сваке друге или треће године.

ВЕЉКО БРЕОРИЋ

ЗБОРНИК КОЈИ ОБАВЕЗУЈЕ

Сваки разговор о српском језику у Свечаној сали САНУ јесте празник и част језику којим говоре Срби у матици и у расејању, таквих је и сада десетак милиона. Десетак милиона је и оних који говоре као ми, али свој језик однедавна зову и другим именима.

Данас, вољом управника и уредника Трибине Библиотеке САНУ господина Мира Вуксановића, академик Предраг Пипер, професор Срето Танасић и ја преузесмо обавезу да представимо трећи *Зборник Института за српски језик САНУ*, зборника који је на 204 стране донео 18 радова са научног скупа одржаног пре годину дана у најугледнијој научној установи који Срби имају.

Већ сте чули доста похвала и уверљивих комплимената од академика Пипера и колеге Танасића, а мој задатак је да у одабраном времену представим девет радова, тј. другу половину овог вредног и занимљивог Зборника.

У раду „Најновији узроци и показатељи урушавања идентитета и интегритета српског језика на Косову и Метохији“ Митра Рељић на јасан, аргументован, уверљив, али и веома сетан начин показује шта нам се дешава на Космету, она опомиње и објашњава чињенич-

но стаје и, зашто не рећи, страхује над будућношћу српског језика у нашој јужној покрајини. На самом почетку рада Митра Рељић истиче: „Већ смо помињали (Рељић 2014) да је српски језик на Косову и Метохији, следствено статусу и положају његових корисника, подуже време разапет између двеју језичких политика – оне коју практикује самопроглашена ‘Република Косово’ и језичке политике Републике Србије као државне целине“ (Зборник 105).

Судбина српског језика на Косову и Метохији делиће судбину Срба који тамо живе, али ће увелико зависити и од тога како ће држава Србија поступати у годинама које су пред нама. Хоће ли бити саборна и сабрана, озбиљна и одговорна или ће се повинovati мишљењу и вољи светских моћника и жеље већинског албанског становништва. Колегиница Рељић каже да је Бриселски споразум већ изазвао негативне рефлексije на плану културе, здравља, језичког достојанства, и да то косметски Срби већ виде и осећају. Није само проблем шта нам други мисле и раде, већ је мука и што српски представници у институцијама самопроглашене државне творевине раде против националног достојанства и наносе штету (Андрић: „Људи се некад чуде шта једни другима кажу, није то ништа у односу шта једни другима мисле“). Куку нама ако им је лични интерес старији од националног и ако им је лојалност Албанцима старија од Србије. Овде је очигледан пример попис из 2011, сви знамо да број пописаних није у складу с бројем Срба који данас живе на Косову и Метохији. Тако Косовска агенција за статистику каже да је тамо Срба 25.532 или 1,5% и да тамо данас има више Бошњака него Срба. То не верује нико, мада има оних који желе да буде тако...

Митра Рељић говори и о језичкој политици тзв. Републике Косово и наводи у неколико тачака њихово недопустиво деловање. Тако и поред обавезе да на својим сајтовима износе податке на оба језика (албанском и српском), нема странице на српском језику и то им је дозвољено. На Космету је посреди дискриминација свега и свачега што је српско и илустративно је навести ове речи: „Албанци имају право да се бране, а Србима остаје право да беже“, ето равноправности, остаје још само да свако искористи своје право.

Колегиница Рељић зна и у раду истиче да све зависи од државне стратегије и да ће се статус и положај српског језика стрмоглаво урушавати ако се нешто хитно не уради. Желим рећи да овај рад додатно потврђује да је Митра Рељић јунак и борац и да је оно што је урадила за српски језик и српску културу квалификује за највећу државну награду, она је херој српске културе. Рад говори о узроцима и показатељима, ја све мислим да су узроци стари, а показатељи нови.

Душко Витас, истакнути сарадник и велики стручњак за електронске језичке ресурсе нуди помоћ језичким истраживањима. Он у раду наглашава да је изградња дигитализованих језичких ресурса и стварање електронског корпуса важан задатак и да је то посао који се не сме одлагати. Посебну пажњу колега Витас посвећује опису и објашњавању корака које морамо урадити како бисмо дигитализовани текст учинили употребљивим за језичка истраживања. Када се пажљиво прочита оно што Душко Витас каже, онда је неспорно да у дигитализацији нема ваљаног језичког планирања и да се овде не сме каснити. Налазимо и добро објашњење о језичким ресурсима и алатима, тј. о језичкој грађи која се може аутоматски обрађивати и тако олакшати и убрзати језичка истраживања. Као и у многим другим пословима и овде каснимо, заостајемо, па се констатује да „не постоје колекције текстова са анотацијама, формиране према јединственој методологији“, па прети опасност да се ни овде не договоримо и тиме направимо нову збрку. Овде се мора урадити хитно планирање и оно би морало бити обавезујуће за све будуће истраживаче. Чак и ако смо мало окаснили, Д. Витас је гаранција да можемо заостатак надоместити. Морамо одмах озбиљно планирати и радити. Ни овде одлагања нема.

Осведочени борац за језичку културу и језичку правилност српског језика колегиница Рада Стијовић нам поново актуализује тему „Књижевнојезичка норма и медији“. Када су у питању српски медији, рећи ћу оно што није паметно ни популарно, али ми завичајна дрскост и професионална одговорност не да да прећутим. Када је данас посредни однос књижевнојезичке норме и медија – они се искључују. Наиме, са становишта неговања норме боље би било да медија нема. Никако не желим рећи да их ваља укидати, али је њихов однос према језичкој норми с више штете, а с мање користи, и то није новина, већ, мени се бар чини, устаљено место. Рада Стијовић констатује да је појава нових технологија знатно повећала утицај медија на језичку културу и да је то нови изазов за науку и језичке стручњаке, односно они имају обавезу да покушају, бар мало, утицати на негативне појаве. Нешто се може и спречити, а нека штета се може амортизовати. Рада Стијовић наводи да је на друштвеним мрежама честа теза да нам језички стандард није потребан и да међу таквим „експертима“ има и лингвиста, и друга је мука што један број људи не прихвата ауторитет ни институција, ни имена, ни нормативних приручника. Ово није лако разумети, али је тачно. Хоћемо ли да возимо без правила саобраћаја, хоћемо ли се одрећи језичких правила и законитости? Ако су нам већ возови остали без возног реда, не мора и језик остати без нормативи-

стике. Егон Фекете је говорио да језик воли ред, али не воли стеге. У овом раду се указује на неправилности, тј. огрешења о норму на свим нивоима – фонетском, морфолошком, лексичком, синтаксичком, у писаним медијима и правописном нивоу, а у говорним и на акценатском. Грешака је превише и тешко их је понекад објаснити. Чине се и из незнања и из немара, и подједнако су штетне. Планирањем се неред може зауставити или се може свести у разумне оквире. Помиње колегиница Стијовић и неуједначен приступ неких језичких стручњака и неких нормативних приручника, па вреди истаћи да је норма једна и мора бити јединствена, без обзира на то шта појединачно мислимо и шта нам се понекад чини. Позива и прозива институције: Одбор за стандардизацију српског језика, Институт за српски језик, Матицу српску и Филолошки факултет да на време доносе нормативне препоруке како „норма не би изгубила контакт са реалношћу“. Р. Стијовић, на крају рада, предлаже да се на интернету нађу једнотомни речник МС и правопис са једноставним претраживачима, али и актуелне недоумице. Мислим да овај предлог не може бити споран, већ да ваља пожурити са реализацијом. Овде је право питање како медије, за почетак бар неке до њих, произвести у сараднике на чувању норме и језичке културе.

Професор Катедре за српски језик Филолошког факултета у Београду Рајна Драгићевић Зборник је окитила једном занимљивом и популарном темом. Њен рад носи наслов „О речи године и лексичком планирању српског језика“. Колегиница Драгићевић указује на застарелост српске лексикографије, тј. овде нас она опомиње да не пратимо друге језике и да нисмо довољно приправни и агилни. Заправо, реч је о томе како се односимо према новим речима, оне су нам постале свакодневица и оне су, пратећи моду, али и свеукупну комуникацију, постали мигранти лексичког фонда. Рад даје прецизан опис како се према оваквим речима односе други језици и како организују надметање у избору за реч године, с јасним пропозицијама и подршком изузетне технологије у праћењу нових тенденција у језику. У раду се констатује да српски лингвисти не могу утицати на културне садржаје и утицаје који долазе у нашу средину, односно наш језик. Можемо понудити преводе за нове фреквентне лексеме страног порекла, али им ваља пружити и одговарајућа лексичка решења.

Рајна Драгићевић је дала веома добро и прецизно објашњење омиљене лексеме младих која је од постанка за кратко време постала планетарни хит и постала реч године, реч је неологизму *селфи* који је 2013. године постао реч године, по тумачењу уредништва Оксфордског речника, а први пут је употребљена 2002. године. Дакле, од по-

станка до речи године потребно је само десет година. У Русији је 2014. године за реч године изабрана *кримнаш* (од реченице *Крим је наш*), а када су навијачи Партизана пре неколико година приликом гостовања једног енглеског клуба у Београду истакли парољу *Косово је Србија*, европска кућа фудбала је издала претњу (ултиматум), ако се то понови да ће Партизан бити искључен из свих европских такмичења. Ето довољног разлога да ни даље не тражимо реч године у српском језику, довољно је да нам стигне из Лондона. Не треба ни да је бирамо, сигурно бисмо погрешили, каква пажња и каква услуга од пријатеља са запада.

Потом следи рад професора Милорада Дешића, с насловом „Српски стандардни акценат и новија лексика“. Основне одлике рада су јасан наслов, јасна објашњења и очигледни примери. Овде се подсећа и на то да је у основи српског стандардног акцента Вук–Даничићева акцентуација и на не тако ретко одступање, тј. појаву силазних акцената ван првог (почетног) слога код вишесложних речи. Милорад Дешић у раду констатује: „Од времена Вука Караџића до данас догодиле су се многе промјене у српском друштву, па и у српском језику. Повећао се број сложеница, сложених ријечи са префиксима и префиксоидима, затим број ријечи позајмљених из свјетских језика. То је утицало на умножавање примјера са силазним акцентом ван првог слога“. Дешићев закључак је да нема простора за нову акценатску норму, али да се постојећа мора надограђивати, осавремењивати и да важи за цео српски језички простор.

Милорад Дешић, уз мноштво актуелних примера једноакценатских речи са силазним акцентом ван првог слога нуди поделу на речи са: а) сталним акцентом и речи са променљивим акцентом, б) силазним само у једном облику (у основном или у неком другом, в) са силазним акцентима у целој парадигми, с тим да се дугосилазни јавља само у једном облику. Друга група су двоакценатске речи: а) са сталним акцентом, б) са променљивим акцентом другог дела; в) са силазним акцентом другог дела у целој парадигми, г) са силазним акцентом у другом делу основног облика. Уз то рад даје и попис скраћеница са силазним акцентом ван првог слога и један број страних речи који је остао акценатски неадаптиран, па су силазни акценти на непочетном слогу, имамо и примере с помоћним речима које су неакцентоване и које се налазе у проклитичкој улози. Рад доноси одлично одабране и актуелне примере, али их због ограниченог времена нисмо наводили.

У раду Ђорђа Оташевића говори се о будућности српске лексикографије, рад је насловљен „Планирање и српска лексикографија“. Оташевић нас подсећа да је још Стојан Новаковић 1888. године у по-

сланици „Српска краљевска академија и неговање српског језика“ говорио о потреби израде одговарајућих речника, али и о томе да се да нас у Институту за српски језик израђује *Речник САНУ* (српскохрватског књижевног и народног језика), *Етимолошки речник српског језика*, *Речник црквенословенског језика српске редакције* и *Српскословенски јеванђељски речник*, а у Матици српској, где је одавно урађен шестотомник, од 2013. почеле су припреме за *Речник српског језика XII–XVIII века*, *Речник славеносрпског језика*, *Дијалектолошки речник Војводине*, *Орнитолошки речник*. Оташевић констатује: „Израда и објављивање других једнојезичних речника, како се чини, одвија се знатно мање плански, због чега поједине речнике још увек немамо, а неки од постојећих су већ застарели“. Овде се наводи и које све речнике имамо, који постоје и пореди то са руским, енглеским, француским и немачким језиком и каже да постоји шездесетак врста речника које за српски језик нису урађени. Ја бих додао да бисмо сви били задовољни да се поред једнотомника, осавремени шестотомник и да се заврши *Речник САНУ*. Оташевићев прилог говори и о двојезичним речницима, речницима нових речи, речницима страних речи и израза, дакле, нуди доста информација... Закључак је да нам недостаје више десетина једнојезичних речника, лично бих волео видети план од пола века српске лексикографије.

Потом следи рад Владана Јовановића „Савремена српска терминологија и термилошка лексикографија“. Ово је леп прилог савременом стању српске терминологије у појединим научним и друштвеним сферама, посматраних из различитих углова. Овде ћемо само цитирати део закључка: „[...] у јавности се често могу чути неоправдани ставови о томе како српски језик нема норму или да је она превише лабава. То не говоре само лаици, већ и озбиљни научни делатници. Заправо, они очекују да им норма коју прописују лингвисти реши све недоумице и проблеме“. Аутор подсећа и на речи Александра Костића: „Шта је потребно треба да кажу стручњаци, а шта је могућно има да одреде лингвисти“. Волели бисмо да тако буде.

О новим и неизбежним изазовима језичког планирања говори рад Марине Николић – „Језичко планирање и интернет“. Ово је актуелна и важна тема, старије је оспоравају и потцењују, али се мора знати да је важност и вредност интернета уз језичком планирању велика, може нам то бити драго или не, али то је реалност. У раду се говори о друштвеним мрежама, веб-сајтовима и сајту *Језикофил*. Овде бих скренуо вашу пажњу на сајт *Језикофил* који су осмислили и покренули сарадници Института за српски језик Светлана Слијепчевић и Слободан Новокмет, а после им се придружила и Марина Николић. Овај сајт

је прерастао у озбиљно место и резултирао је књигом која је избор текстова са тог сајта. Данас се овај сајт користи, цитира и мислим да је ово добра прилика да потврдимо да је он озбиљан допринос језичкој култури и да ће овакав приступ језичким дилемама помоћи да нам језичка култура буде боља. Овде се отвара низ нових могућности, опрез мора постојати, али се без будућности не може. Нема нам друге већ да и интернет укључимо у језичко планирање.

Зборник *Српски језик и актуелна истраживања језичког планирања* заокружује рад колеге Виктора Савића „Свеобухватни задаци пред проучаваоцима српскословенског језика“. Рад нас подсећа, опомиње и подстиче да испунимо дуг и одређује шта морамо урадити, а шта не смемо одлагати. Посреди је рад на српскословенској редакцији нашег језика и Савић каже да је прво потребно преиспитати неке од старијих јужнословенских споменика (нарочито глагољских) који могу бити представници српскословенског језика. Говори и о споменицима писаним ресавском ортографијом и некоректном тумачењу једног дела иностране науке и очито је потребно ново разграничење и то научно, без непотребног својатања са стране онога што је неспорно српско. Коначан циљ је по речима Виктора Савића израда детаљног регистра и то тако што би се узели сви српскословенски споменици, на разноврсним материјалима и у свим формама. Ово је посао који не може брзо да се уради, али га ваља почети, посреди је вишедеценијски посао. Овде ћемо парафразирати само једну фусноту из рада: рад на *Прашком старословенском речнику* трајао је од 1958 до 1997. године (четири деценије), али би српски захват због природе корпуса, морао трајати дуже. Сигуран сам да В. Савић, овај рад то потврђује, зна којим путем, тј. планирањем морамо ићи у домаћим истраживањима старословенског језика, како дугорочно, тако и краткорочно и волео бих видети планирање од пола века.

И да закључимо – други скуп и трећи *Зборник Института за српски језик САНУ* у целини је оправдао очекивања. У његовим корицама нашло се 18 вредних прилога, сваки од њих је, на свој начин, добра коцка нашег језичког мозаика, сваки доноси нова објашњења, неки опомињу, неки подучавају, а сви нас обавезују. Волео бих да је тираж Зборника већи, волео бих да стигне на адресе где га нема и где овакви зборници ретко долазе, волео бих да буде у свим нашим библиотекама, славистичким центрима, катедрама и да буде обавезна литература наших мастер и докторских студената који су се определили за бављење српским језиком. Држава откупљује романе анонимних америчких списатељица за јавне библиотеке, а у библиотекама нема места оваквим зборницима.

Мени се чини да млади језички стручњаци неће моћи ваљано планирати своју професионалну каријеру ако не буду, бар повремено, консултовали зборник *Српски језик и актуелна ишћања језичкој љланирања*.

Мислим да имамо могућност да се бројни пропусти урађени у ранијем периоду отклоне, да сада урадимо реално језичко планирање и да се старамо да се план оствари. Не може се остварити ако га нема и ако се не зна шта је чији посао, мислим и на државу и на институције. Институције имамо, па остаје да сви радимо свој посао.

СРЕТО ТАНАСИЋ

ЈЕЗИЧКА ПОЛИТИКА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Пре мало више од годину дана на овоме месту, у САНУ, представили смо *Зборник Инстџићућа за српски језик САНУ II*, а данас говоримо о *Зборнику III*, који је објављен почетком 2016. године. Ове зборнике не повезује само заједнички наслов – не тако давно установљене, ове повремене публикације Института за српски језик САНУ. Оба доносе радове из истог тематског круга – српски језик и језичка политика. Први је – да се подсетимо – имао поднаслов *Српски језик и актуелна ишћања језичке љолићике*, а овај у поднаслову има *Српски језик и актуелна ишћања језичкој љланирања*. Као што је био случај с првим зборником, и у овом се објављују реферати са научног скупа који је, у организацији Одбора за стандардизацију српског САНУ, Института за српски језик САНУ, Матице српске и Фонда „Ђорђе Зечевић“ за неговање и унапређење ћирилице, одржан у Српској академији наука и уметности 28. октобра 2015. године. Тематика скупа управо је дата у поднаслову *Зборника*.

Оба скупа иницирао је Одбор за стандардизацију српског језика. Па да се подсетимо, понекога можда и упознамо, у најкраћем зашто је основан Одбор: „Полазећи од потребе за обједињавањем стручњака за српски језик и институција које се научно баве српским језиком на целокупном његовом говорном простору, као и од потребе за језичким планирањем које би водило адекватној језичкој политици и пракси, нарочито нужној у новим државним приликама и новонастајућим међународним околностима, а на предлог председника трију академија и Матице српске, Српска академија наука и уметности (САНУ), Црногорска академија наука и умјетности (ЦАНУ) и Академија наука и умјетности Републике Српске (АНУРС), Матица српска, Институт за српски језик у Београду, филолошки факултети у Београду, Новом

Саду, Никшићу, Нишу, Српском Сарајеву и Бањој Луци, као и Универзитет у Крагујевцу и Српска књижевна задруга у Београду – закључили су Споразум о оснивању Одбора за стандардизацију српског језика“ (Оснивачки акт, преамбула). Управо се 12. децембра навршава деветнаест година од оснивања Одбора.

Одбор је у широј јавности присутан преко стручних мишљења која даје о појединим питањима у вези са статусом српског језика или у вези са статусом неке језичке јединице у стандардном језику, а на његов подстицај настала су нека капитална дела српског стандардног језика. Ред је да их овде поменемо: *Образложни речник српског језика* Мирослава Николића (2000), *Речник српског језика* у редакцији Мирослава Николића (2007), двотомно дело академика Ивана Клајна: *Творба речи у савременом српском језику; слањање и њрефиксација* (2002) и *Творба речи у савременом српском језику; суфиксација и конверзија* (2003), *Синтакса савременог српског језика: њростиа реченица* групе аутора² у редакцији академика Милке Ивић (2005), *Лексиколоџија српског језика* Рајне Драгићевић (2007), *Фонолоџија српског језика* Снежане Гудурић и Драгољуба Петровића (2010). Такође, на подстицај Одбора приређено је измењено и допуњено издање *Правилника српског језика* у издању Матице српске (2010) и његова ијекавска верзија (2014). На крају, објављена је *Нормативна граматика српског језика* академика Предрага Пипера и Ивана Клајна (2013) и њена ијекавска верзија (2015), а објављен је, такође, већи број монографија и студија о различитим питањима савременог српског стандардног језика.

Ова два научна скупа организована су у складу с потребом „за језичким планирањем које би водило адекватној језичкој политици и пракси, нарочито нужној у новим државним приликама и новонастајућим међународним околностима“. И, као што је речено, у Зборнику о којем данас говоримо доноси се резултати са скупа под насловом „Српски језик и актуелна питања језичког планирања“. У њему се објављује осамнаест реферата, које су поднели лингвисти из Србије, Црне Горе и Хрватске.

Зборник започиње радом академика Предрага Пипера „Српски језик као предмет планирања“, у коме аутор разматра „важнија општа питања језичког планирања и специфичности језичког планирања у Србији друге деценије 21. века у ситуацији када нема стратегију језичке политике нити води језичку политику на неки други начин“ (из сажетка). Аутор на почетку истиче да језичко планирање, „као ши-

² Предраг Пипер, Ивана Антонић, Владислава Ружић, Срето Танасић, Људмила Поповић и Бранко Тошовић

роко прихваћен термин за планирање лингвистичких истраживања и институционалних мера у вези с језиком, овде означава делатности на утврђивању циљева, програма, материјалне и кадровске основе за рад на језику као и планова остваривања конкретних задатака“ (9). Он посебно наглашава да се језичко планирање нужно обавља у тесној сарадњи с државом, као што се и језичка стратегија утврђује у тесној сарадњи струке и државе, како академик Пипер каже: „утврђивањем и спровођењем стратегије језичке политике бави се, пре свега, држава, у сарадњи са науком, а језичким планирањем бави се пре свега наука, у сарадњи са државом“ (10). У наставку, Предраг Пипер истиче да је одређивање приоритета лингвистичких истраживања у Србији једно од најважнијих [питања – С. Т.] у области језичког планирања. И са овим ставом се нема шта дискутовати, само је питање да ли се наша држава довољно држала тог принципа и последњих година, у време припрема за конкурс за финансирање научног рада у наредном периоду и и код израде стратегије научног рада. Кад је посреди национални језик, судећи према њеном одзиву на ставове струке, институција и Одбора за стандардизацију српског језика – усудио бих се рећи: није. „Надлежно министарство на свој начин утврђује приоритете финансирања лингвистичких истраживања, али за сада нема видљиву политику приоритета у тој области, нити се организују јавне расправе о томе“ – истиче Пипер (13). У другом делу рада академик Пипер се задржао на разматрању статуса *Речника САНУ*. Ту се он посебно задржао на често актуелизованом питању наслова *Речника САНУ*, који гласи: „Речник српскохрватског књижевног и народног језика“. Професор Пипер износи главне разлоге за то да се наслов не мења и разлоге који иду у прилог промени наслова. Сводећи овај део рада, аутор истиче: „Политичка димензија проблема наслова *Речника САНУ* не може се избећи, али она не би смела бити важнија од лингвистичких разлога“, износи мишљење да лингвистички разлози иду у прилог задржавању садашњег назива, али и да не би требало да се српска лексикографија своди само на израду овог речника, „да има апсолутни приоритет у односу на све друге задатке савремене српске лексикографије“ (16).

Иза овога рада, логично, долази рад академика Милорада Радовановића „Поново о издавању *Целокујних дела Павла Ивића*“. Тим прилогом се илуструје како се остварује један добро осмишљен пројекат у оквиру оних активности које потпадају под појам језичко планирање, односно планирање издаваче делатности. У питању је издавање *Целокујних дела Павла Ивића*; редактор издања је управо академик Радовановић. Аутор у раду говори о идеји за издавање целокупних дела највећег српског ауторитета у науци о језику из друге половине

двдесетог века, представља урађени део посла и, на крају, наводи шта је још остало да се уради. Прва књига појавила се 1991. године, последња је изашла 2014. Остало је још да се објаве две књиге десетог тома. Завршетком овог пројекта, уз *Сабрана дела Вука Караџића* и *Изабрана дела Александра Белића*, недостајала би још сабрана дела Ђуре Даничића „па да у овом смислу буду темељно покривена оба филолошка века што су за нама“ – истиче аутор (19).

О значају планирања издавачке активности говори се у реферату Срете Танасића „Планирање издавачке дјелатности“. У раду се истиче да је за спровођење језичке политике у области нормирања језика важно „редовно и планско објављивање резултата значајних за кодификацију“ (53). За српски језик то је важно тим пре што је пред српстиком велики посао осавремењавање стандарднојезичке норме које мора бити засновано на резултатима описа савременог српског језика и најновијих теоријских достигнућа на плану стандардологије. Зато је нужно да упоредо с планирањем приоритета научног рада иде и планирање издавачке делатности. Уз подсећање да у нас нема изграђене државне језичке политике, истиче се да је од оснивања Одбора за стандардизацију српског језика ипак учињено доста на осмишљавању приоритета у издавачкој делатности. Објављено је више капиталних дела која представљају и осавремењен опис српског језика и прилог осавремењавању стандарднојезичке норме. Уз наглашавање да с овим послом треба наставити, аутор подвлачи да при планирању будућих послова у издавачкој делатности у блиској будућности приоритет треба дати и изради велике граматике српског језика у оквиру програма рада Института за српски језик САНУ. „Велика граматика савременог српског језика је само једно од филолошких дјела која се морају завршити да би српски језик, као и други словенски језици, добио кодификацијску разноаспекатску подлогу, нпр. нормативну граматику, теоријску граматику, школску граматику“ – истиче аутор (55).

Мато Пижурица у реферату „Лингвистички пројекти Матице српске“ говори о језичким истраживања која се у оквиру неколико пројеката одвијају или планирају у догледној будућности у овој српској институцији. Међу њима најважнији би био пројекат писања *Вишејтомној речника српској језика*, за који је за сада именован само уређивачки тим. Није потребно говорити о томе колика је потреба за овим делом.

Милош Ковачевић с радом „О нормативном статусу синонимних и блискозначних твореница у српском језику“ на појединачном примеру показује значај и садржај планирања језичких истраживања код утврђивања нормативног статуса језичких јединица. Свој приступ

теми аутор је засновао на анализи два пара лексема: *носач – носилац* и *чийџач – чийџалац*. Поређењем значења ових лексичких парова у савременом српском језику и у вуковском језику, он показује да ови лексемски парови спадају у „десиномизирани синонимске парове“ (63). До ових закључака аутор је дошао комбинујући теоријски приступ творбених блискозначница са анализом богатог језичког материјала и показао колико је захтеван задатак процене нормативног статуса појединих језичких јединица.

Академик Слободан Реметић у раду „Српска дијалектологија данас и сутра“ говори о садашњим и будућим задацима српске дијалектологије, међу које на прво место ставља израду *Српској дијалектолошкој аџласа*, дијалектолошка испитивања српског језичког простора и учешће у међународним пројектима из лингвистичке географије. Даље нас обавештава шта је у последњим годинама учињено да до тог капиталног дела и дође: било је нужно проверити раније сакупљану грађу, јер се показало да има много недостатака у раније обављаним пословима. То је омогућило да се стекне прави увид у то колико је грађе сакупљено из различитих крајева српског језичког простора и шта је још остало непокривено. У сваком случају, реално је ускоро очекивати појаву првог, лексичког тома.

Радивоје Младеновић у раду „Испитивање српске језичке баштине Косова и Метохије“ на почетку истиче да су српски говори на Косову и Метохији данас у категорији угрожених идиома те његов прилог представља „покушај тражења одговора на питање како да се ови идиоми спасу од заборавља пре своје разградње и нестанка са језичке и дијалекатске карте српског језика“ (97). Такође, закључује: „С обзиром на то да се језички системи – измештени из матичних области – убрзано разграђују и нестају, као што убрзано нестаје и традиционална култура косметских Срба, многе чињенице и многи закључци представљају и сада језичку археологију“ (97). Аутор с разлогом закључује да треба испланирати истраживање тих говора убрзано, у наредних неколико година, док прва избегличка генерација није изумрла – мисли се на генерацију подобну за истраживање народних говора: старе људе, пре свега.

На крају Младеновић предлаже како би требало организовати њено изучавање. Његово је мишљење да би било најсврсисходније да се у оквиру постојећег пројекта „Дијалектолошка истраживања српског језичког простора“ издвоји посебан потпројекат који би имао за задатак дијалектолошко проучавање Косова и Метохије и којим би руководио научник чија су занимања првенствено везана за косметски језички простор. С овим предлогом се можемо сложити кад знамо да

потиче од човека који се деценијама интензивно бави говорима Косова и Метохије, а који истовремено има добар увид и у све прилике које владају међу кадровима и институцијама. Вреди нагласити и да аутор предлаже покретање едиције у којој би се објављивала релевантна не-објављена, али и већ објављена научна дела која су у вези с језичком баштином Косова и Метохије (102–103). Овде бих само додао – с добром вером да ће држава знати и користити таква дела у својој политици према Косову и Метохији.

Уз овај рад иде и реферат Митре Рељић „Најновији узроци и показатељи урушавања идентитета и интегритета српског језика на Косову и Метохији“, где се сагледавају негативне последице језичке политике самопроглашене Републике Косово и косовског законодавства, којем је српски народ препуштен Бриселским споразумом (сем северног дела покрајине. После изношења примера гажења језичких и сваких права Срба на КиМ (сем северног дела), а нико данас то не познаје боље од Митре Рељић, аутор истиче: „Неодложна је потреба да се, у оквиру државне политике и језичког планирања, формулише језичка политика са оделитим циљевима и задацима очувања и ревитализације српског језика на Косову и Метохији. [...] Све док држава не сачини недвосмислену стратегију за решавање овог проблема и не понуди најбоља персонална решења, статус и положај српског језика на Косову и Метохији стрмоглаво ће се урушавати“ (112).

Виктор Савић у раду „Свеобухватни задаци пред проучаваоцима српскословенског језика“ говори о потреби да се учини „додатни напор на проучавању српског удела у наслеђу општесловенског књижевног корпуса [...]“, те „заокружити представу о српскословенском књижевнојезичком корпусу [...]. Коначан циљ јесте израда *Речника српскословенског језика*“ (187). Аутор разматра питање утврђивања корпуса српскословенског језика, а затим говори и о стварању тима стручњака за овај посао, који никако не би смео изостати.

У раду Милорада Пуповца „Jezično planiranje danas i pitanje jezičnog planiranja jezika Srba u Hrvatskoj“ постављен је веома значајан задатак: „Ovaj tekst ide za tim da na primjeru jezika Srba u Hrvatskoj razvije model jezičnog planiranja koji bi sadržavao četiri osnovne domene: statusnu, korpusnu, kompetencijsku i komunikativnu (interakcijsku). Model bi trebao biti primijenjen na jezičnu situaciju koju karakterizira dvopismenost, policentričnost jezičnog standarda, jezična miješanost i demografska arhipelagičnost. Model bi također trebao biti primijenjen u okolnostima direktivne nacionalne jezične politike i okolnostima u kojima je na djelu nacionalno jezično planiranje koje ide za tim da istovremeno s jedne strane proizvodi male razlike u hrvatskom jezičnom standardu u

odnosu prema drugim (prije svega srpskom) jezičnim standardima Bošnjaka, Crnogoraca, Hrvata i Srba, a s druge strane proizvodi netoleranciju prema malim razlikama koje bi mogle postojati unutar same Hrvatske“ (41). Професор Пуповац, врсни социолингвиста и познавалац друштвених прилика у Хрватској, нуди модел језичког планирања језика Срба у Хрватској који уважава друштвенополитичке и социолингвистичке околности. Он као најважније социолингвистичке карактеристике Срба у Хрватској наводи двописменост, стандардизацијску полицентричност и језичку мијешаност (45), што је нужно имати у виду при планирању језика Срба у Хрватској. А за постизање циљева језичког планирања он истиче потребу да српска национална заједница у Хрватској развије јединствен институт који би имао три одсека: језички, образовни и комуникацијски (медијски), чије би оснивање политички и финансијски подржале владе Хрватске и Србије.

О српској језичкој ситуацији у Црној Гори говори професор Јелица Стојановић у раду „Данашња питања, проблеми и задаци србистике у Црној Гори и могућности језичког планирања“. Аутор говори о томе који су актуелни проблеми у вези са српским језиком у Црној Гори – „какав је положај и каква су права говорника српског језика; статус српског језика с обзиром на историјскојезичку перспективу и данашње стање; шта су у контексту тога, и шта треба да буду, научни принципи србистике; који су задаци науке, научних посленика, институција; у ком правцу би било потребно и(ли) било могуће усмјерити активности, развојну политику, са циљем побољшања садашњег статуса“ (83). У том контексту она говори и о инаугурацији тзв. црногорског језика и преко израде докторских дисертација с том синтагмом у наслову, у чијем пријављивању или одбрани значајно место имају професори из Србије, што – истиче аутор Јелица Стојановић – није допринос чувању статуса српског језика у Црној Гори.

Професор Душко Витас у раду „Инфраструктура за изучавање и обраду српског језика“ тежиште пажње посвећује питањима везаним за дигитализацију, проблему „изградње дигитализованих језичких ресурса као неопходне грађе за електронске корпусе“ (115) и предлаже модел израде информатичке платформе која би омогућавала организацију рада „на прикупљању и аотирању дигитализоване грађе како би се успоставила мрежа јавно доступних ресурса за потребе истраживачког рада, али и развоја информатичких апликација које користе српски језик“ (115). Тема је више него актуелна.

Рада Стијовић у раду „Књижевнојезичка норма и медији“ приступа једној врло актуелној теми – проблему норме и језичке културе у језику медија. Општепознато је да медији данас играју врло значајну

улогу у изградњи језичког понашања говорника, а, с друге стране, честе су оцене да је ниво језичке културе у медијима незадовољавајући. Уз навођење видова огрешења о језичку норму, аутор указује и на могуће разлоге таквог стања у језику медија. На крају предлаже и шта би требало у нашем друштву учинити за подизање језичке културе у свим областима употребе језика, па и у језику медија.

Зборник доноси и неколико радова посвећених лексикологији и лексикографији. Ђорђе Оташевић у раду „Планирање и српска лексикографија“ даје најкраћи поглед на почетке српске лексикографије с краја XIX века и наводи најзначајније речнике који су у току израде, а наводи и неке мање заступљене, говори о стању и издавању двојезичних речника. После тога наводи који речници недостају. У раду посебно наглашава значај окретања (и) према електронској лексикографији.

У раду „Српски стандардни акценат и новија лексика“ професор Милорад Дешић говори о прилагођавању новије лексике акценатском систему српског језика с посебним освртом на случајеве одступања од стандарднојезичке акцентуације. У закључку аутор износи мишљење да стандарднојезичку акценатску норму треба осавремењавати, насупрот мишљењима да треба стварати нову. Потребно је овај део језичког нормирања планирати ради очувања норме која важи на целокупном српском језичком простору.

Др Владан Јовановић у раду „Савремена српска терминологија и термилошка лексикографија“ даје осврт на савремено стање српске терминологије у појединим сферама језичке употребе, и то из угла књижевнојезичке норме, из угла целине лексичког система и из угла лексикографије. У закључном разматрању аутор, између осталог, истиче и да „Рад на практичној терминологији мора узети у обзир, поред одговарајућих стручних, и лингвистичке критеријуме за оцену термина“ (173).

Рајна Драгићевић радом „О речима године и лексичком планирању српског језика“ уводи једну релативно нову тему. Она говори о потреби да се на плану лексикографије прати улазак нове лексике у језик, као што је то случај у развијенијим лингвистичким срединама. И као пример те бриге наводи акције, у неким срединама, избора речи године. Уз то предлаже да Одбор за стандардизацију и научне организације почну нудити преводе за нове фреквентне речи (136), што свакако недостаје као планска делатност у нашој струци. Кад кажем релативно нова тема, хтео бих да подсетим да се у Институту у оквиру пројекта „Опис и стандардизација савременог српског језика“ већ извесно време један сарадник (Ђорђе Оташевић) бави управо новим речима у српском језику, о чему сведочи и неколико објављених свезака.

На крају – још један рад који представља покушај одговора језичке науке на нове изазове у језичкој пракси. Марина Николић у прилогу „Језичко планирање и интернет“ намерава да да „пресек актуелног стања бриге о српском језику на интернету и покаже на које све начине, у овом интерактивном медију, учествују лингвисти као кодификатори, наставници, новинари, администратори и сви други“ (177). Аутор указује да се данас и код нас и на другим странама на интернету појављују мреже које се баве језиком и језичком правилности, језичком културом. Разлог за раст популарности таквих мрежа је у чињеници да посјетиоци лако долазе до одговора на неко питање, у време кад многи медији нису довољно отворени за језичка питања. Подробније говори о сајту „Језикофил“ групе сарадника Института за српски језик САНУ, у коју спада и она. У закључку аутор истиче да би у језичком планирању требало узети у обзир и неговање језика на оваквим станицама.

Зборник на крају доноси и „Закључно саопштење“, у коме се између осталог наводи: „У поднетим рефератима указано је да постоји потреба да се, с добро одабраним приоритетима, знатно више пажње посвети планирању лингвистичких истраживања на свим језичким нивоима, посебно у акцентологији и лексикологији и лексикографији, да је неопходно да у првом плану буду проучавања савременог српског језика модерним лингвистичким методама и технологијама (посебно са ослоном на корпусну лингвистику, али да се не смеју занемарити ни дијахронијска испитивања, у којима се указује потреба за истраживањима и у неким новим проблемским областима. Језичким планирањем мора и даље бити обухваћено и проучавање савременог српског језика у свим његовим функционалним стиловима, као и дијалеката српског језика и српског језика у образовању. Посебан значај има планирање рада на проучавању српског језика на Косову и Метохији као и српског језика у суседству Републике Србије и дијаспори. Истакнута је неопходност да више него до сада планирањем буде обухваћена област издавачке делатности, где такође постоје приоритети који не би смели губити тај статус“ (203). [...] Водеће лингвистичке установе у Србији требало би да и даље, па у неким областима и више него до сада, буду спремне на највиши степен сарадње с надлежним министарствима у својој саветодавној улози, у покретању иницијатива и у стручном припремању предлога и решења у области језичког планирања. Посебну улогу у томе требало би да има Одбор за стандардизацију српског језика, а културне и научне установе које су очувале смисао за национално и друштвено одговорно деловање, требало би да подрже стварање општег – историјско-националног, језич-

ко-културног, научно-стручног, те друштвено-политичког консензуса у вези са основним питањима језичке политике. Требало би заокружити нацрт приоритета српске језичке политике у сарадњи с надлежним државним органима како би се успоставило поље јединственог, заједничког деловања у поменутој области. Та сарадња требало би да води: ка успешном спровођењу и примени постојеће правне регулативе; ка доношењу свих нових и измени постојећих закона како бисмо успоставили одговарајући правни оквир за даље успешно деловање; ка обезбеђењу оптималног спровођења контроле поштовања дефинисане законске норме“ (204).

На крају, издавач Зборника је Институт за српски језик САНУ, то је посебна његова едиција, уредништво академик Иван Клајн, академик Предраг Пипер и Срето Танасић, научни саветник. Рецензенти Зборника су академик Иван Клајн и проф. др Живојин Станојчић. Књигу је за штампу припремио НМ Либрис из Београда, а штампала Чигоја штампа из Београда. Објављивање је финансијски помогла САНУ.

